

Изази сваког четвртка  
на цијелом табаку.

Стаје за *Црну Гору, Ау-*  
*стро-Угарску, Босну и Хер-*  
*цеговину:*

годишње . . . 4 фор.  
из по године . 2 "  
за четврт године 1 "  
за Србију и све друге земље  
годишње . 15 франака  
из по године 8 "  
на три мјесца 4 "  
у алату.

# ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата на Црне Го-  
ре и сва писма шаљу се  
самом уреднику.

Претплата из Србије у-  
пућује се Велимиру Ваго-  
жићу у Београд, а на дру-  
гих крајева под адресом  
Р. Ramadanović Cattaro  
(за „Црногорку“).

Претплату примају сви  
познати књижевници и пош-  
тарске експедиције. По-  
штомски прима писма не при-  
мају се.

БРОЈ 32.

Ц е т и њ е, 20. Септембра 1884.

ГОДИНА I.

Селим-Бегова Ћула.

Као лабуд, кад ишета  
Из језера на ливаду,  
Ил' краљица мајеким јутром  
У зеленом своме саду:

Е тако се, танка куло,  
На том сретном положају  
Гледаш тамад, онђе ће се  
Два простора већа стају.

С једне стране морски вали  
На сами ти праг издишу;  
Ам' у башти зеленој ти  
Руже као рај мпишу.

На помећи тој си дивна  
И озбиљна ка' судија;  
Ђеверујеш вјечној борби  
И трвешу од стихија.

Дани мени дуги бише  
Док под твојим сједох кровом:  
Сад ме ево, сад ми причај  
Тајанственим твојим словом;

Но ми казуј из захода,  
Е ма све ми казуј право,  
Тако ти се одржао  
Над темелом кров твој здраво!

Јеси л' давно поникаула  
Над пучином овом пустом?...  
Кад ли си се ођенула  
Маслинадом тако густом?...

„Ђех зграђена, о пјеснице!  
Давно у доба још прастара,  
По наредби и по вољи  
Једног српског господара.

„Под мој кров је живовао  
Деспот Ђуро, витез прави,  
Пријед него што за ваада  
Овај српски крај остави.

„Он је овђе сакупио  
Сву властелу и племиће,

Од орлова погинулих  
На Косову, праве тиће.

„Овђе с њима говорио  
О удесу рода мила,  
Ког притините, ког удави  
Азијатека странна сила.

„Овђе дух им кријепио  
И вјеру им уливао,  
Србци да се спотакнуо,  
Ал' да ни још није нао.

„Спрам иконе што висаће  
Ето тамо о дувару,  
И спрам храма светог Ђорђа  
Зграђенога њим у Бару

„Једну вечер Деспот стари  
Заклео се племету своме  
Сврху душе, сврху среће  
И оружју витешкоме,

„Да ће борбу наставити,  
Да стар робом бити неће,  
Да ће народ свој избавит',  
Ако Бог да добре среће....

„Па да би се — рече — запад  
Оглушио мом вапају:  
Спрам Мурата, два суседа  
Уз раме ми још остају:

„У јуначки мач Унгара  
Ја се уздам становито,  
И на помоћ Дубровника  
Осађам се темелито.

„Него, с Богом, синци моји!  
Хоћу да се укривам  
За Дубровник — а народ ви  
На аманет тешики давам.“

„Тад ме гласи од јунака  
Жалоснијех растресоме:  
Увезе се Деспот стари,  
А племићи разиђоше. —



„Од вечери већ те тавно  
Ја српскога не чух гласа :  
Чекам Бура — њега нема,  
Нема њега — нема спаса.“

Стан ниједи заниједи :  
Не чује се међ зидове  
Нигда ништа — до уздаси  
Сјетне душе пјесникове.

У тишини, што настаде,  
Ум његов је прелетио  
Ц'јело доба — патње, муке,  
Што је народ претрпио ;

Ал' се неда, да га уплив  
Тијех мисли превлада,  
Него кулу на разговор  
Он позивље опет сада :

„Причај даље, српска грађо,  
Што се с тобом по тад збило,  
Какво л' ти се чудно коло  
Од те доби под кров вило ?“

„Посље, посље — зид се стресе : —  
Ето до'ше неки људи  
Друге вјере и ношња,  
Обичаја, ношње, ђуди.

„Некако ме пречинише  
И изглед ми други даде :  
И за љетно поживао  
Спремише ме једног наше.

„Од тог доба далекога  
Син м' од оца наследила ;  
Хладан свједок њих мрзости  
Крста, Српства ја сам бива“.

„Тако стајаш — док настаде  
Бег Селим-бег ови 'холи  
Који страсти отимања  
Још не може да одоли.

„Видиш на том чивилуку,  
Богу правде посвећено  
Оружје Деспотово  
Вјеше негда повјешено ;

„А сад сабља ту што стоји  
И кубуре и пешана,  
Штит и копље и буздован —  
Ова та справа за мегдана :

„Неправди су обештане,  
И зулуму и напасти,  
Отимању, нечовјештву,  
Злоћи, крви, звијерској страсти.

„А одаја та малена  
Молитвама нам'јењена —  
Харем у њој сад се купа  
За бању је претворена.

„А та друга, што је до ње :  
Ту је спава' Деспот врли :

Ту и Селим сада спава :  
Бурђијанке двије грли.

„У њу љубав чисту, свету  
Деспоткиње и Деспота  
Замијени страст слијела,  
Блуд, стид, гријех и срамота.

„А та трећа понајвећа :  
Ту је Деспот вијећао,  
Око себе војеводо  
И племиће окупљао ;

„Те разбира с њима чисто  
Веће бриге свог Деспства,  
Како л' народ свој да спасе  
Од пр'јетећег турског ропства.

„Ту је сваки доносио  
Жељу, вољу срца чисту :  
О правди се ту зборило,  
О истини и о Христу.

„Скуп тај дивни замијени  
Збор каваза и хајдука,  
Худе мисли, хуђег чина,  
Крвавијех вазда рука. —

„А сират доњи цио што је  
Ђе је Деспот издавао  
Суд и правду свом народу,  
Ту законе мудре дао :

„Ето други под њим има,  
Што га Турци направиле ;  
Ни у паклу мученија,  
Како ту што би, — нема више,

„Што је тамо јадна српска  
Сиротиња претрпила,  
И страшила каква су се  
Над њом тужном извршила !

„Ту јунали иструнуше ;  
Част, невиност ту страдаше ;  
Ту је рака мученика  
Што костима затрпаше.

„Ту се проли много суза :  
Бог зна што мрак у њем скрива !  
Ту и данас има кости,  
И на њима меса жива.

„Ту се снаха Иван-бега,  
Урошева удовица,  
— Госпођама узор прави —  
Обешчисти несретница !

„Ту невиност ћери Вука  
Дебељева оскврни се ;  
Посље чега, сиротица,  
Од жалости објеси се.

„Што бих даље навађала  
Све бијеле и невоље  
Којима су одјецале  
Лука и то равно поље ? . . .



„Нећу даље — нећу циглог  
Прословити више слова;  
Тенка мука слађује ме:  
Сва се тресем из основа!“

Што тад н'јеси, српска грађо,  
Збор тај худи затрпала?  
Што л' се н'јеси над главама  
Њиховијем тад сурвала?

„Хоћам радо, о pjesниче!  
Но знаш морске ти сирене,  
Чеда лака и весела  
Од водене васелене:

„Свако љето, сваку зиму  
Ту под прозор долажаху;  
Да ћу и опет српска бити  
У нади ме кријењаху.

„Бетос бјеше турска војска  
Поље ово притиснула:  
На њ још није, да знат' могу,  
Већа сила починула.

„А дубоко пристаниште  
Приклониле бојне лађе:  
Ево — рекох — зло ће ново  
Можда тужну да ме снаје!?

„Ал' у пркос бојној спреми  
Пристаништа и обале,  
Море се је зајосало,  
Страшине своје вала вале.

„Из којих сам једну пачер  
Нов сирена глас зачула:  
— Строга судба, танка куло,  
По данас те разминула ...

„Те се исте ноћи море  
И природа утишала:  
Сила бојна, с поља, с луке,  
На једра се б'јела дала

„Низ пучину, пут Стамбола,  
Земљу и пара свог да брани ...

Нека иде, нек се тамо  
У свој дивљи свијет стана!...

„Након зоре виђех чуда  
По брјегови изнад Бара:  
Бог природу ће огрија  
Са два сунца из њедара!

„Из темеља играла сам,  
На Румију кад барјако  
С крстовима виђех горе  
И под њима орле лаке:

„Све Ђурових осветника,  
Што избавит' мене лете:  
Ђура, Балшу и Ивана  
И Давида да освете.

„Тијех славних мученика  
Тужд и примјер и прегнуће:  
Ђури, мени — приправине  
Ово дивно освануће.

„Па кад сам га доживјела  
За што да ту дубем више? ...  
Ђекови ме остарали,  
А удес ми коначд пише. —

„Селима сам већ виђела  
Робом твојим окована:  
Зар освете љепше требам?  
Зар љепшијех требам дана? ...

„Но е' измакни, о pjesничо!  
Свршетак се бићу моме  
Приближава ... Слушај како  
Кључеви се моји ломе! ...

„Ја ћу пасти, — ал' и турска  
Царевина ето нада,  
Твој је барјак на Бојану,  
А Бугарском Москов влада. —“

И pjesник се измакнуо,  
И бијела кула паде:  
Ђе Ђурђеви двори бине,  
Гомила је тамо саде. \*)

XX. XX.

Metz sana in corpore sano.

(Из рукописа: *Метак и срце у књижевности*).

Бајро н.

(Наставак.)

Шта је то, што је цијелога вијека, а нај-  
више на самртног часу мучило душу великога  
pjesника? Хоћемо ли о томе вјеровати оно што  
нам прича Бичр-Стау (Beecher-Stowe)? Или ће-  
мо приклонити ухо причама, које је о Бајрону  
просуо pjesнички ренегат и „poeta laureatus“  
Саути (Southey)? Или ћемо се ослонити на оно,  
што је госпођа Бајноровица изнијела против  
свога мужа, на тридесет година иза његове смр-

ти? Или ћемо, најпослије, узети за подлогу  
натуралистичке биљешке Џефersonове о Бајрону?  
Да видимо све редом.

Послије смрти Бајронове проишјели су се  
гласови о њему, да је живио у „неприродним“  
одношајима са својом рођеном сестром. Ове  
ружне гласове о њему распростирала је ревни-  
сно списатељка Бичр-Стау, наводећи да је то  
био главни узрок, што се госпођа Бајноровица  
раставила од свог мужа.

Истина је цијела, да је и госпођа Бајро-  
новица са тим гласовима изишла на јавност,

\*) У години 1877 Његово Височанство Кнез походио  
је ову кулу, па тек је изјавио из ње, она прену у зрак, загу-  
мана незнајућијом руком. Уредништво.



али тек на тридесет година после смрти свога напуштеног мужа.

Може ли се то вјеровати американској епископској и госпођи Бајроновић?

Не зна се, од куда је Бичр-Стау дознала за ту тајну; али кад је с њом изишла на јавност, цијели образовани свијет с гнушањем је одбио Бичр-Стау и макао је тај ужасни гријех с душе Бајронове. Пестина, свијет је могао у корист Бајронову још мање доказа навести, него Бичр-Стау на штету његову.

Свијет је имао за себе само тај разлог, што није могао себи замислити, да један тако „узвишени“ ум, тако „генијалан“ човек може такав ужасан гријех учинити, да може са својом рођеном сестром у тако „неприродним“ свезама стојати. Знано се до душе за лијепе пјесме Бајронове, које је својој сестри писао, али у тим пјесмама није се могло ништа друго открити, него вајничетија и најљепшија љубав брата к сестри. У тим дивним производима Бајронова генија свијет није могао наћи ништа што би прелазило преко граница чисте братинске љубави.

Ови докази, како се види, врло су слабе грађе. Међу тим, госпођа Бајроновица излази на сриједу против свога бившег мужа са много тежим, са тако рећи општим доказима. За доказ тога ужасног гријека наводи она ништа мање него — једно дијете које је Бајрон имао са својом сестром. То дијете била је — једна Медора. Сестра Бајронова, доцнија госпођа Августа Ли, имала је седморо дјете. Међу том дјетом налазила се и Медора — суштински Бајрон. Ово дјевојче било је права бајронска нарав : жестока, необуздана, несавладава, набрела од неодољиве жеље за сластима меснога уживања. Разумије се, да је као женско створење тако сложеног организма морала зло проћи. Тако јак „фосфоресцирајућа“ крв морала се нагло уждити, чим је дошла у додир с огњем противнога пола. Чим је ватра у њој букнула, није се више пигда ни гасила, док није на пошљетку сагорјела свој рођени суд. „Бут опат свој суд једе“ — каже згодно народна пословица, а то исто може се рећи и за прежестоку љубав. Јадно Бајроново дијете, лијепи Медора, на брзо поста жртва тог огња. Рођени свак (погор) њен превари је и узео јој дјевојаштво. Пропала дјевојка јурила је за тим на блудне пазаре, гдје се све више и више губила у глибу најгадније понуде и тражње живог меса. Неколико пута — ваљда кад се огањ страсти иза јакнијех провала мало стинао — постојала је она „кајућа се Магдалина“, те се јадница враћала са блуднога тржишта под милостиво крило своје родбине. Али то није за

дуто трајало : чим је први јачи вјетар пројурio кроз њену врелу крв, Медора је опет постала дјевојачки ускок у редовима разуларених женских створова. Отуда јој већ више није било ни повратка. Медора, красно дијете Бајроново, погинула је у глибу сокачкога блуда...

Је ли Медора била доиста кћи Бајронова?

То јој је саопштила сама госпођа Бајроновица, и о том се већ више нико не сумња.

Али је ли Медора била кћи Бајронова и рођене сестре његове?

У томе лежи главна ствар.

Бичр-Стау и госпођа Бајроновица држе да јест. Браниоци „поштења“ Бајронова доказују да није, него да је то једно од многих дјете, које је „поштени“ Бајрон изродио с толиким женама, с којима је у свом дон-хуанском животу имао посла. Браниоци Бајрона држе, да је Бајрон своје дијете Медору дао својој сестри „под своје“, т. ј. да га она отхрани. А што госпођа Бајроновица наводи, то да је потекло од лажи-пјесника Саутија, који је растурио по свијету гласове, да су Бајрон и Шели живјели у Женеви са двијема сестрама на измјенице (in promiscuous intercourse). Осим тога наводе браниоци Бајронови, да је госпођа Бајроновица тек доцније нашла се побуђена, да ту биједу свали на душу Бајронову, а побудило ју је на то чртање Бајронова „Манфреда“ и „Кана“, гдје се доиста пјева о љубави између брата и сестре. Госпођа Бајроновица држи, да је у тим дјелима чиста исповијест Бајронова о љубави и тјелесној вези, коју је имао са својом сестром.

Истина је, да је сваки пјесник свој исповједник, и што је већи пјесник, то му је и исповијест чистија. Велики пјесници виде се у својим пјесмама. Они који се у својим пјесмама не виде, вијесу пјесници него или су створци или бијеле кописте, који туђу душу преносе на карту, туђим грлом пјевају, туђим мозгом мисле, туђим ерцем осјећају. Естетичари за то кажу својим језиком, да је сваки прави пјесник јако субјективан. То ће рећи : у пјесмама свакога правог пјесника мора се наћи добар дло његове душе, а како је, по нашем материјалистичком схватању душа органисани живот човека, то се и у пјесмама великих пјесника мора огледати велики дло њихова органисана живота, њихове мождане, срчане, живчане радње. Ко н. пр. у „Вертеру“ и „Фаусту“ не ће наћи Гета? Ко у „Њачком растанку“ не ће наћи нашега Бранка, а у „Горском Вијенцу“ нашега владика Рада? Узмемо Данта, Каменса, Шелија, Мисета — па ћемо у свјема њима наћи читаве комаде из њихова живота.

Исто то, у највишем степену, налази се и код Бајрона. За то право каже један од њего-



вијех испитивача, да нема ни једне pjesме Бајронове, ма колико да се чини незнатна, која не би била његова исповијест. „Његове млетачке драме описују борбу племића против племића („Марино Фалијеро“) и јаде прогонства („Оба Фонкара“). Ништа није за Бајрона као лорда карактеристичније, него она величаствена сцена, у којој јуде, ма да је ступио у савез са демократима, не може да устави свој племићки понос и своје симпатије за „господеку крв“. У несправљивом „Сардапацаду“ изражена је борба његова пмеу законите жене, с којом се поставио, и Терезе Гвињоли с којом се незаконито спојио. „Мазепа“ је постао из положаја у којем се Бајрон налазио, живећи у страсној забрањеној љубави са Терезом, а бојећи се освете љубоморнога великаша, који га је мотрио и који је свапта кадар био да учини. У „Острву“ описује рајску сласт слободне љубавне страсти, којој се сав предао, док је живио украј тиренског мора. Не треба ни да кажемо, колико

је себе самога насликао у „Чајлд Харолду“ и „Дон Хуану“, дајема pjesничким производима, гдје се поређује идеализам и материјализам овога вијека. Исто тако познати „Капнов бол“, преобразивши се у двије мистерије „Каин“ и „Небо и Земља“ — двије до данас највеће поеме у свијетској литератури — показује нам философа у општијем човјечанском облику“.

Но ако тијем путем појемо дамо, онда ћемо наћи у „Бауру“ и „Корзару“ пустолова и скитача, у „Дари“ убицу Бајрона, у „Опеади Коринта“ бунтовника против вјере и реда своје државе и свога народа, у „Нејести из Абиде“ човјека са свијем расточене душе и на пошљетку у „Манфреду“ — љубавника своје сестре и убицу, који — исто онако као и сродни му по духу покојни наш Ђуро Јакшић у свом „Братоубици“ — каже :

„ . . . ја сам је љубио, убио !“  
Нема ли онда право госпођа Бајроновица ?

(Наставље се.)

## Омирова Илијада.

С грчког од Л. М. Врбиче.

И. Пјевање.

(Наставак.)

„Зашто чедо Кроневића, што драма Егидом,  
„Опет дође, зар да зулум гледаш Атревива ?  
„Али то ћу сад ти рећи, па и учинићу ;  
„Животом ће брзо платити његов безобразлук.  
Нему на то чарнока бесједи Атена :  
„Дођох да ти гњев ублажим, неби ли послуша,  
„Из небеса ; послала ме бјелорука Ера,  
„Једнако вас оба љуби и за вас се брине.  
„Али сада ман' се кавго, руку с мача макни,  
„Но га рјечма, ка' што треба, срамоти и грди.  
„Ово ћу ти сада рећи, што ће се и збити :  
„Због зулума три пут сјајни' дарак даваће ти,  
„Но нас слушај и уздрж' се од јуначког гњева.  
У одговор њој бесједи бронзог Ахиле :  
„Вашу рјеч послушати ваља ми богињо,  
„И ако сам гњевног духа, али то је боље ;  
„Ко богове радо слуша, њега и услише.  
Рече и на сребри балчак стави снажну руку,  
У корнице натраг тури тенку паломину ;  
И послуша рјеч Атене, што Олимпу поше,  
Код осталих блаженџих, у дворове Дива.  
Опет поче Пелевићу, да срамоти краља,  
Нехте да се гњева кани, већ овако грди :  
„О пјаницо, о пасјаче, страњавио јелене,  
„Никад ли се не усуди, да се наоружаш,  
„И с народом да заједно у борбу отидеш,  
„Ил' да кренеш у засједу с првим Ахајцима,  
„То би за те Атревиву час смртни био.  
Та боље је по широком табору ахајском  
„Даре грабит' когаш ти се рјечју успротиви.  
„Изјелицо краљу, пошто ништавцима владаш,  
„Пошљеди би Атревиву то ти зулум био !  
„Већ ти кажем и са тешком кунем ти се клетвом :  
„А тако ми овог штаца, што се младит' неће,

„Ни ти ћерат' више граће, ни зелено лишће,  
„Од како је оставио корјен у планини,  
„А гвожђе му поткинуло кору и листове,  
„Сад га носе у рукама синови Ахајски,  
„Што 'но суде и веће Дивове чувају.  
„То нека ти Атревиву, страњаво буде клетва,  
„Док' ће данак, кад ће жеља синове Ахајске  
„Свеколике пресвојити силно за Ахилом,  
„Ал' у заман тад ћеш тужит' то ти помоћ' неће,  
„Кад ти војска од Хектора људоморе стане  
„Мртва падаћ, тад ћеш љутит у срце се гристи,  
„Што нештова најбољег Ахајског јунака.  
Тако рече Пелевићу, па на земљу баца  
„Злаћенима чавлићима жезло оковано,  
За тим сједо ; с друге стране Атревив б'јешњаше.  
„Ал' устаде међу њима Нестор слаткоречи,  
„Што 'но бјеше Пилицима јасни говорнице ;  
Од меда му слађи говор из уста течаше.  
„Та два паса смртних људи њему процвјеташе,  
„Што се пријед породице и с' њим отхранише,  
„Баш у Пизу божанственом, Трећима владаше ;  
У срцу им добро жељеш, прозбори и рече :  
„Авај мени, вели јади снађоме Ахајце.  
„Ах, што ће се веселити Пријам и Ђеца му,  
„И остали сви Тројанци насладит' ће душу,  
„Када чују, ће 'но тако кавгу замећете,  
„Који 'но сте на мегдану прии и дивану.  
„Већ слушајте : обојица млађи сте од мене.  
„С' бољима сам јунацима од вас друговао,  
„Али никад нијесу ме они презирали.  
„Та никада такве људе више виђет' нећу,  
„Ка што бјеше Пејирито и Дриас краљ људи,  
„Кајинеја, Ексадије, дивни Полифеом,  
„И Теаеје син Егеја, боговима раван.  
„Од земаљских најјачи су они били људи ;



„Најјачи су с најјачима борбу замењали:  
 „Са горским звијерима, па их уништише.  
 „С' оваквима четова' сам, кад дођох из Пила,  
 „Иза далеке даљне земље; они ме познаше.  
 „И заједно борисмо се, од садањих људи  
 „Нико не би с' усудио, да се с' њима бори.  
 „За савјет ме ушиташе, па ме и слушахше.  
 „По ме и ви послушајте, јер је сунуат' боже:  
 „Не траби му цуру краљу, и ако си силан,  
 „Већ је пусти, ка' што му је дадоше Ахајци.  
 „Пелевићу, немој ни ти опират' се краљу.  
 „Јеси л' јачи? То те мајка родила богиња.  
 „У њега је сила виша, јер вишином влада.  
 „Нема равна достојанства овјенчани краљу,  
 „Што 'но му је част и славу Диво уједио.  
 „Атривићу, ман' се једна, ја ћу Пелевића  
 „Умолити да с' не пљиви, да и одсад буде  
 „Ахајцима узданица у грдноме рату.  
 „У одговор њему збори Атривићу краљу:  
 „Све је старче, што си река' по вјери и правди.  
 „Али ови вазда оће, да свима предвјачи,  
 „Свиња хоће да налаже, над свима да влада,  
 „Свиња бректи, ал' нико га мислим слуша' неће.  
 „Ако су га коплаником Божи учинили,  
 „Зар због тога пуштају га, да ружи и грди?  
 „Мрво гледић' њему збори дивни Пелевићу:  
 „Та звала ме страшљивцом и никогорвићем,  
 „Када бих ти узмицао имену што збориш.  
 „Другијема то наређуј, мени боже нећеш.  
 „Добро држи у памети, што ти сада кажем:  
 „Борити се с тобом нећу поради Ђевојке,  
 „Ни с другијем; дали сте је па је и узмите.  
 „Ал' од другог, што у црној лађи Ахил доведе,  
 „Мога имам, да ми ништа преко моје воље.  
 „Не понесеш, ал' покушај, ниско и бав анаду,  
 „Одма ће ти црна краца низ коње потети.  
 „Пошто су се грдним рјечеца тако срамотили,  
 „Дигло се и скрај лађа скупштину макоше.  
 „Пелевићу до чадора и пучастих лађа  
 „Са Патроклом и дружином осталом отиде.  
 „Ал' Атривић црну лађу у море порину,  
 „Па изабра и постаи двадесет веслара,  
 „И ућера Аполону у њу Екатомбу.  
 „А изведе и намјести љеполуку Хризу.  
 „Са лађом је управљао мудри Одисеје.  
 „А пошто се навезоше на мокре путове,  
 „Атривићу заповједи, да се пере народ.  
 „Опрате се и у море нечит увалише,  
 „Покрај жала мора пушта Фојбу приијеше  
 „Од јараца и бикова једре Екатомбе:  
 „Небу лети масна пара димом повијена.  
 „Тако народ работаше. Нехтије Атривићу  
 „Да се спаће и пријеће с Ахилом откани,  
 „Већ дозива Талтибија па и Еврибата,  
 „Што му бјеху два телала, двије вјерне слуге:  
 „Хајте одма пут чадора Ахил-Пелевића,  
 „За руку ми доведите љеполуку Хризу.  
 „Ако не ће да је даде, сам ћу је узети;  
 „Са вишином када дођем грђе ће ми бити.  
 „Тако рече, отпусти их, силну ријеч дода.  
 „Преко воље отидоше жалом мора пушта,  
 „До чадора Мирмидонских и лађа дођоше.  
 „Пред чадором црне лађе паћу га ће сједи;  
 „Кад их виђе, Ахилу се нехте радонасти.  
 „Задрхташе и стадоше, јер шговаху краља,  
 „Не смију му проговорит' ни занитати га.  
 „То упозна Пелевићу, па им 'вако збори:  
 „Здраво да сте, гласононе Дивове и људи,

„Прић'те ближе, јер ми ништа сакривили нисте,  
 „По Атривић, што ве шаље по Бризу Ђевојку.  
 „Дед Патрокло, божег рода, изведи Ђевојку,  
 „Нек је воде, а они ће свједоци ми бити,  
 „Пред Божима блаженијем и смртним људима,  
 „И пред краљем оеоријем, ако ме устреба,  
 „Да му грњу погибију с народа уклоним;  
 „Та дошта он бијесни у манитој души,  
 „Ништа не зна размислити, како би Ахајци  
 „Код лађа му борили се здраво и читако.  
 „Тако рече, милос друга послуша Патрокло.  
 „Па изведе из чадора љеполуку Бризу.  
 „Даде им је да је воде, и они пођоше,  
 „С њима цура невесело, пут лађа Ахајских.  
 „А Ахиле одлучи се од своје дружине,  
 „Па он сједи покрај жала мора валовита.  
 „Сузе рони и погледа мору у пучину,  
 „Руке шири па кликује своју милу мајку:  
 „Мајко моја, кад ме роди тако кратковична,  
 „Требао је Кроневићу, вишии громовниче,  
 „Олимпијан, да ми славе барем удијели.  
 „Али сад ме баш ни мало поштовао није,  
 „Атривићу силни краљу, кад ме оеароти,  
 „Те ми силос пићар узме, а сада га има.  
 „Тако рече сузе ронећ', услиши га мајка,  
 „Те код она сједи старца мору у дубини.  
 „Као магла брзо ниче из мора свијега,  
 „Покрај њега носаци се, што сузе пролива;  
 „Руком га је миловала, па је говорила:  
 „Зашто плачеш, д'јете моје, што т' је срце тужно?  
 „Де кажи ми, немој грити, да обоје знамо.  
 „Тешко јечећ' говори јој бразног Ахиле:  
 „Та што ћу ти причат' мајко, кад и сама знадеш?  
 „У град свети Етијуна, Тебу отидосмо,  
 „Сруши смо га и одена благо донесосмо:  
 „Дијело га пох'јелише синови Ахајски,  
 „Атривићу изабраше љеполуку Хризу.  
 „Ал' свештеник дође Хризо, стр'јелца Аполона,  
 „Ахајца оклопника до бразјех лађа.  
 „Да откупи милу Ђорку коси силно благо,  
 „У руци му в'јенац Фојба на злаћаном штану.  
 „Па молити и преклињат' стаде све Ахајце,  
 „Атривиће понавјеште, војводе народне.  
 „Сви остали одобрише кићени Ахајци,  
 „Да поштују свештеника сјајни откуп примоме  
 „Ал' нехтједо Атривићу, не буде му мило,  
 „Већ срдито старца тјера, силну ријеч дода.  
 „Срцито је старца пона' и Фојба молио;  
 „Услиши му Фојбо молбу, јер му мило бјеше.  
 „Грдне стр'јело на Аргивце шаље Аполоне,  
 „Немиљине људи гину, а свуд божје стр'јеле  
 „Пролијећу по широком табору Ахајском.  
 „Тад устаде међу нама пророк непорочни,  
 „И казаи ни Аполона божје пророчанство.  
 „Ја сам први народ сазва' да Бога умири,  
 „Ал' устаде Атривићу срца разјареног,  
 „Што ми је пријетило, то је извршио.  
 „Једну шаљу бразом лађом сјајнојни Ахајци  
 „Чак у Хризу, а па лађу дара Аполону.  
 „А Бризу ми, што је даше у пићар Ахајци  
 „Два телала из чадора и лађе одвеше.  
 „Но помози своје сину, ако помоћ' међеш,  
 „Па отиди до Олимпа и замоли Дива,  
 „Ако си ми икад мајко срцу угодна,  
 „Или р'јечју или дјелом икада помогла.  
 „Несто пута слуша' сам те у очине дворе,  
 „Бе се хвалиш Кроневића, да си натуштена  
 „Од срамотне погибије једина спасила,



„Бад Олимпији сви остали шаху да га вежу,  
„Шахно Ера и Посејдо и Палас-Атена;  
„Ал' ти дође и покида са њега окове,  
„Те дозивну Сторукога на Олимпи широки,  
„Богови га Бријареом, људи Егеоном  
„Називају, а јачи је и од оца свога.  
„Овај сједи покрај Дива и снагом се дичи;  
„Уплаши се од њег Бози и неспезаше га.  
„То помени Кројсвићу, и до њега сједи,  
„За кољена прихвати га и моли га мајко,  
„Не би л' како помогао народу Тројанском,  
„Нека туку и до лађа пожену Ахајце  
„И до мора, не би л' народ помрзео краља,  
„Нек Атревић, силни краљу, позна лудост своју,  
„Што нехтеде да поштује најбољег Ахајца.  
Горке сузе рони Тете и њему бесјејди:

## На кривом путу.

Прича Хаизена.

(Сърпстак)

У Априлу 1770 године он пође у престоницу пун разних планова и наде, да ће се све то једном остварити.

Он је имао препоруку на лорда-мера Бекфорда и Валопа, доброг познаваоца и неуморног радника у проучавању свега, што се тиче средњег вијека; он је у то вријеме правно близу Лондона диван један дворца, раскошно са свијем снабдевен.

Лорд-мер примио је младих ердично, али је до мало времена смрт прекинула то покровитељство.

С добрим Валопом лакоумни Чатертон није могао дуго. Они су размјенили неке нешто писма, виђели су се два-трипут, па су најпослије за ваада прекинули.

Кад је Чатертон изашао из дворца, који је онда био у готском стилу, имао је у џебу само неколико пилнига. Он пође у Лондон, кога сиве, старе куле и зидине са издигнутим над њима кубетима прве св. Павла, он је могао још поиздалека кроз магу виђети.

Младић се попе на једну хумку и тешко се замисли, гледајући на варош, у којој он није имао ни једног познатог човјека, или пријатеља.

Тад се породи у њему овака мисао:

— Ја ћу написати историју Лондона са многим сликама и издаћу. Подобио издање добро ће читаоци примити и донијети ми доста новаца.

Премислајући о томе плану он дође до свог стана. То је била најжалоснија мансарда, соба под кровом, у једној кући на углу улице близу једног споменика, огромног ступца, који је подигнут за спомен пожара 1666 г., који је уништио већи дио вароши. Чатертон је сједио то по ноноћи над женијалним планом свог новог огромног подухвата.

Други дан он пође да потражи кога, ко би се подухватио, да изда то његово ново дјело. Он је почео од најбогатшијих књижара те вароши и свршио је са најсиромашнијима, сваког је нудио, али су му сви најучтивије одрекли. Сви су понављали да су чули за њ са најбоље стране, али се ништо нијесу шћели одважити, да издају тако огромно, екупо дјело аутора, који им је изгледао још готово као дијете. Не треба сумњати, да би Чатертон, који је покрај свог талента добро познат био са старинама вароши Лондона, могао написати дивну историју те вароши.

Све је ово јако ожалостило младих, постао је још надутији, лакоумнији и још више је почео из-

„Авај синко, што те родих јадна и одрхавих,  
„Да ми барем вес'о сједиш и сретан код лађа,  
„Братак ти је живаот суевен, пуно ти га није,  
„Од икога сад си јаднији и краћега вјека.  
„У з'о час те у дворани породила мајка.  
„Идем сама до Олимпи брда шњеговата,  
„Све ћу казат' Громовнику, да би се смилоса'.  
„По ти сједи покрај твојих лађа браздоловних,  
„Па се љути на Ахајце, а рата се капи.  
„Диво јучер се боговима поје Оксану,  
„Да се чисти код врлијех тамо Етиона.  
„На Олимпи ће дванаестог вратити се дана,  
„Па ћу поћи у Дивове мједене дворове,  
„Кољена ћу обрли' му, и умолићу га.

(Наставиће се.)

бјежавати све људе, него икад до тад. Неке радње за ливство још су му давале средства, да може врло сиротињски живјети, али је тијех средстава било врло мало, па и то мало изгубио је, јер се свадно био са свијем урочицима, који су му једнако оброзивали и скраћивали чланке. Чатертон се није пренао од невоље и сиромаштине, које су га морале снаћи, пошто је престао писати у журнале.

На крају свега он дође до тог, да није имао ни једног новчића у џебу. Два дана ништа није по; глад и мрзост према људима мучил су га.

Било је 25. Августа 1770 године. Вечер дан завршио се дивним вечером. Чатертон враћао се кући из шетње. Лијепе вријеме још га је више дражило и као да га је упрва исмијавало са његовим мржњивим мислима. Он је био незадовољан и са собом и са цијелим човјечанством.

Пошрћући од слабости, са страшнијем бледелом на лицу, он се подгазано по нешто стеницама у свој стан. У тој кући стојали су сиромашни занатлије: обућар, кројач, калајџија са својима породицама.

Мена срето младог младиха на стеницама:

— Чатертон, како сте нешто бљедији данас! рече му она жалостиво. По свој прилици нешто сте слаби. То ће бити е тога, што много радите. Дођите довече код нас, мило ће нам бити. Код нас је данас свечаност: славио дан рођења домаћинова. Младић је пажљиво погледао и тихо је промумљао:

— Хвала вам, ништа ми не треба, оставите ме на миру, мило ми је, да будем сам.

И он полагано продужи даље певање уз етепение.

Сви, који су живјели у тој кући, жалили су ученог младиха, који је живио тихо, мирно, никог не узнемирујући. Они би подијелили с њим пошљедњи залог.

Чатертон није обраћао пажње на те добре људе, који су му готови били помоћи, чим су и како су само могли; он је припадао оној категорији људи, који су радији умријети од гласи, него од кога што примити. Никаква, ни најжешћа невоља не може сломоти такове карактере, тек је смрт то у стању учинити.

Чатертон улезе у своју мансарду и затвори за собом врата. Извади из скрње један сенак манускрипта и поцијена их на ситне комадиће. То је пошљедње, што му је требало, по његовом мишљењу, учинити на земљи.

Настаја је мрачна ноћ. Он сједи на једину у соби столицу.

„Ја сам тако уморан, тако сам гладан; а у ме не нема ни једног новчића, ни мрвице хлеба ни



пријатеља, ни непријатеља! Глупоет одржала побједу над генијем! И то је судбина pjesnikova!<sup>14</sup>

„Отвај, писац многих генијалних производа, у осамдесетој години живота, сваки дан ио је по један мали хвепчић, који су му давали у цекарници и који је он као дивља звијер ждерао, само да одржи худи свој живот што дуже. Ја не ћу просити! Нико не ће рећи, да је Томас Чатертон у кога-тог што просио! Ја немам хвепца, али имам нешто боље!“<sup>14</sup>

Изади из цела мали један смотак, размота га и изасу бијели неки прапак, који је био тамо, и са-су га у чашу с водом. Бијели тај прапак ништа друго није, него сичан, који он одавна носи уза се.

„Дођи, дођи, смрти, ти мој пошљедњи и једини друже! Да си благословен ти, мрачни гробе, ће ће изравњено срце и измучени ум наћи за се покој! И нек је све проклето што само живи и весели се на овом ништавом свијету!“

Нимало не устезући се он попи у два три гутљаја страних отров.

До неколико минута он се сурвао на под у предсмртним грчевима.

И тако, тај велики геније, — младич који једна ако је имао 18 година, — свршио је самоубијством, усамљен у крајњој сиромаштини.

На улици се чуо велики жагор, који само може бити у великим варошима; доље је све било пуњано живота, а горе, у мансарди, владала је гробна тишина....

Трагичан свршетак живота несретног pjesnika у цијелој Инглеској изазвао је свачије сажаљевање. Присутни на погребу тужили су и жалили су младог генија, који тако прерано погину. Његове дјелне pjesме почеле су често излазити већ после његове смрти у штампани и оцигурање су му личено мјесто међу инглеским pjesницима.

С руског.

## КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

### Учена друштва.

(Матица Српска.) У III. сједници књижевног одјељења поднио је Јован Грчић своје мишљење о шаливим прима, које су матици на прописану награду стигла. Ако и пијесу те преремак дјела, опет, узевши у обзир да награде не овјечјају ни увеличају књижевно производе толико, колико потицу младе даровите пијесе на — предлаже, да се сва три дјела награде и то: „Најбогатији“ од Стевана Ј. Јетића са 200 фор. „Сваком својем“ од Драгутина Ј. Илића са 150 фор; „Подвала“ од Милована Ђ. Ђишића са 100 фор. Пошто се члан Стеван В. Поповић као други референт не слаже тиме, та се дјела предају Др. Милану Савићу на даљу оцјену. — „Садашњост и будућност електрицитет“ члана Андрије М. Матића, прими је у његово; награда ће се одредити пошто чланак на виђење изађе. — Мита Петровић подноси своје мишљење о дјелу Стевана Миловаца „Физика у Срба“, и предлаже, да се дјело награди, пошто писац потпуни неке празнине. Према оцјени усвојено. — Пјесма Гигана Бакаловића „Змај јесенику“ не прима се. — Расправа Ђорђа Рокнића „Из науке о електрицизму“ одбијена. Драмски сјев Драгутина Илића „Краљ Војислав“ по оцјени Др. Милана Савића не прима се. Члан Мита Дмитријевић препоручује рад Драгутина Илића „Бранко Радичевић“ и предлаже да се прими у Ђетонис. „Народне pjesме“, скупљене

по Сријему, Славонији и Босни од неименованог пијеса М. О. премене су Савићу на оцјену. Главнио скупштини Матице поднио је Филип Оберкнежевић извјештај о годишњем раду књижевног одјељења. Казао је како се прославила успомена матичиног добротвора Петра Коњевића и подесетогодишњица Др. Ј. Суботића. Од награђених дјела изашла су: „Сви дјелство“ Мите Петровића; „О Кољу“ Ђорђа Глибоског. За тим је набројно преко 40. дјела, расправа и оцјена, које су Матици стигле.

(Рад срп. уч. Друштва.) На састанку од 15. Јуна т. г. реферисао је Алковић о раду Пере Живковића: „О инволуторној системи тачака код северног пледала“, и препоручио га као ваљани оригинални састав за најбољу награду. Усвојено. Рад Зелара „о конетрукцији дирке и нормале на ланчаници“ предан је на оцјену Др. Нешићу и П. Живковићу. Лозанић је читао своју анализу о новом минералу, нађеном испод Авале. Минерал је са свим нов; испитивач га називае авалит. Одбор се залаже Лозанићу на труду и прима рад у Гласник са наградом. — На састанку од 18. Маја т. г. Н. Арсеновић моли, да му уметнички одбор срп. уч. друштва проучи и оцјени његову абирку слика српског народног одјела, коју је науно подијети држави. На оцјену примљено. Богољубу Петрановићу послато је 20. дуката а conto, докле се коначно не рижени рачун међу њиме и друштвом. На молбу српског академичког друштва „Србадије“ у Грацу, одлучено је, да јој се Гласници бесплатно шалу почевши 55. свеском. Чланак Радована Јовановића: „Српски буквар од год. 1780 у Новоме Саду“ награђује се са 40 динара. На молбу Госпође Марије Микич Грuba у Берну: да јој се јави има ли у српској књижевности илустрованих романа и новина, особито ако су претњи домаћих уметника, и ако има, да јој се пошљу, а њих она отпримити у Немачку, на ако се илустрације допану, дозволом пишчевом превестиће ваљаније комаде — одговорено је да ће друштво чим прије пронаћи и саставити списак таквих романа и новина.

## Позив на претплату.

Отвара се претплата на „Црногорку“ за потоња три мјесеца од ове године: Октобар, Новембар и Децембар.

За та три мјесеца стаје „Црногорка“ 1 фор. а. вр. за претплатнике из Црне Горе и Аустро-Угарске (с Босном и Херцеговином), а 4 франка за све остале земље.

Претплата се шаље поштанском упутницом на г. Петра Рамадановића у Котор, или управо на потписану администрацију у писму плаћеном до Цетинја.

Претплатници из Србије нек се претплаћују у књижари В. Валожића у Београду.

Са свјема бројевима од почетка ове године можемо још послужити.

Ко нам пошље четир фор. а. вр. послаћемо му све бројеве „Црногорке“ који су до сад изашли, а слаћемо му лист и даље све до нове године.

Цетинје, 19. Септембра 1884.

Администрација „Црногорке“.